

APATÓCZKY ÁKOS BERTALAN

A forráshasználat korlátai. Két kínai kézirat szövegkritikai esettanulmánya¹

2016-ban a tajpeji Nemzeti Központi Könyvtár (National Central Library: NCL) katalógust adott ki az ottani gyűjteményükben őrzött mongol vonatkozású anyagokról 蒙古相關古籍文獻圖錄 [A Mongóliával kapcsolatos könyvek és dokumentumok illusztrált katalógusa] címmel (LEU Tzu-ling 2016), melyben rövid szövegminták és részletes bibliográfiai leírások tájékoztatják az olvasókat. A kiadvány anyagát böngészve két irodalmi tétel keltette fel a figyelmemet, és abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy lehetőségem nyílt ezekbe a szövegekbe közelebről is bepillantani.

Először a *Ming*-,² majd a *Qing*-kori³ szöveghez jutottam hozzá. Ebben a cikkben a két dokumentum néhány sajátos jellemzőjét, egymástól, valamint közvetlen és közvetett forrásaiktól való eltéréseiket mutatom be.

1. Fizikai jellemzők

Mindkét változat puhakötésű, cérnával varrott füzet. A *Ming*-változat 30,8×18,7 cm-es méretű, indigó papírborítóval kötött, 77 kézzel írt szöveget tartalmazó oldalból áll (az üres első és hátsó oldalakat nem számítva).

A *Qing*-változat sárgás, 24,5×19,2 cm-es papírborítóval rendelkezik, és 38 kézzel írott oldalt tartalmaz (az üres első és hátsó oldalakat nem számítva).

2. Az eredeti Hua-Yi yiyu-ből fűződő kapcsolat

Az eredeti *Hua-Yi yiyu* 華夷譯語 'kínai-barbár fordítás' (rövidítve: Hy) azóta állandó tudományos érdeklődés tárgya, mióta a modern filológia felfedezte a diakrón nyelvészeti jelentőségét, ezért itt most csak a rá vonatkozó leglényegesebb információkat foglaljuk össze, a tanulmány a középpontjában pedig a két vizsgált

¹ A cikk eredeti, angol nyelvű változata megjelent: "Handle with Care! The Limits of Use of Manuscripts Demonstrated on the Hua-Yi yiyu Texts of the National Central Library." In: Bayarma Khabtagaeva (szerk.): *Historical Linguistics and Philology of Central Asia*. Languages of Asia Vol. 26. Leiden, Brill, 2021, 251–260.

² Hua-Yi yiyu 華夷譯語; *Ming*-kori kézirat, ismeretlen szerző, NCL, Tajpej, kötetszám: 05300-0059, jelzet: 204.26 05300-0059.

³ Hua-Yi yiyu 華夷譯語; *Qing*-kori kézirat, szerző: Li Wentian 李文田, NCL, Tajpej, kötetszám: 00899, jelzet: 110.1 00899.

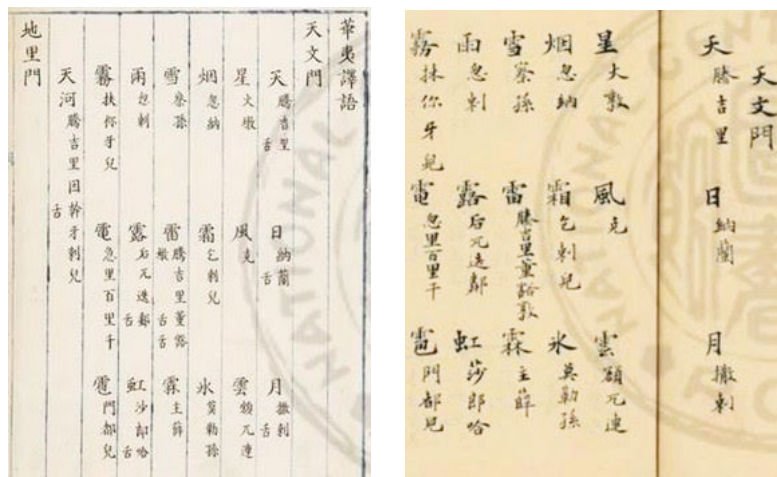
példány és az eredeti változat eltérései állnak. Az első, *Hua-Yi yiyu* címet viselő szöveget *Huo Yuanjie* 火源潔 (mongol: *Qonici*) állította össze 1389-ben (lásd de Rachewiltz és Rybatzki 2010: 198); Az eredeti művet a *Ming*-udvar *Tölmácsbivatala* (az 1276-ban, a *Yuan*-dinasztia idején alapított *Hui Tong Guan* 會同館 a Libu 禮部-nak [Szertartások minisztériuma] volt alárendelve) adta ki, és egy 844 címszót tartalmazó kínai-mongol szójegyzékből, valamint egy tizenkét hivatalos dokumentumból álló szöveggyűjteményből állt. Ennek a meglehetősen alaposan kutatott műnek a történetéről, változatairól és tartalmáról számos tudományos munka jelent meg (LEWICKI 1949, 1959; HAENISCH 1952; LIGETI 1972; KURIBAYASHI 2003). A *Hua-Yi yiyu* példáját követve a *Ming* és *Qing* korszakban hasonló kétnyelvű művek egész sorát adták ki. Magát az eredeti *Hua-Yi yiyu*t is nagyon sokféleképpen másolták, nemcsak műkedvelő írástudók, hanem más hivatalok is. Fontos rámutatni, hogy a *Hui Tong Guan* műveiben kizárólag a kínai írást használták, mind a kínai címszavakhoz, mind azok idegen nyelvű fordításainak lejegyzésére. A későbbi változatok, amelyek az idegen nyelvű szavakat saját írásrendszereikben is rögzítették (amennyiben az adott nyelvnek létezett saját írása), nem a *Hui Tong Guan* eredeti változatai voltak, hanem azokat többnyire a *Si Yi Guan* 四夷館 (*A négy [égtáj] barbárainak hivatala*)⁴ adta ki, hogy később majd azokat is számos esetben újra felhasználják és másolják.

Visszatérve a NCL két dokumentumához, azok részletesebb vizsgálata előtt érdemes megjegyezni, hogy a kínai írásbeliség története során évezredek óta az írástudók szokása volt a korábbi szövegek gyakorlási célú másolása, hiszen a korábbi szövegek alapos ismerete és szó szerinti leírása fontos műveltségi mutató, és például az állami hivatalnokvizsgák feladatainak része volt. Az ilyen jellegű gyakorlatok épp ezért elkísérték az írástudókat korai iskolai éveiktől az állami vizsgáig és azokon túl is. Az, hogy a másolt szövegek tartalmának megragadása helyett maga a gyakorlás volt a hasonló dokumentumok létrehozásának a célja, mivel sem bizonyítható jobban, mint az itt tárgyalt két szöveg esetével.

A két dokumentumot figyelemreméltó mennyiségű szövegromlás jellemzi, az őket készítő írástudók a hasonló szövegekben való jártasságuk ellenére teljes nemtörődömséget mutatnak az eredeti szövegek tartalmát, például a *Hua-Yi yiyu* preambulumban oly gondosan ismertetett átírási szabályokat illetően, amely szabályok márpedig ezeknek a kézzel írt másolatoknak is a szerves részét képezik. (Ez, mint alább látni fogjuk, különösen meglepő a *Qing*-kézirat szerzőjének megismerése után.) Ennek, valamint a két példány szoros hasonlóságának oka abban rejlik, hogy mindkét változat közvetlen forrása a *Ming*-kori *Guochao diangu* 國朝典故 [A dinasztia klasszikus idézetei; GCDG] című válogatás volt, egy 110 fejezetes (卷) munka, amely fontos *Ming* irodalmi művek kivonatait mutatja be. A művet *Deng Shiblong* 鄧士龍 állította össze a *Ming Wanli* 萬曆 uralkodó idején (1572–1620),⁵ és

⁴ A hivatalt *Si Yi Guan* 四譯館-ra (A négy [égtáj] nyelveinek fordítóhivatala) nevezték át a *Qing*-korban, hogy megszabaduljanak a pejoratív tónustól, amelyet a mandzsu uralom magára nézvést is sértőnek tartott. A két irodát végül *Huitong Si yi Guan* 會同四譯館 (A négy [égtáj] nyelveinek tolmács- és fordítóhivatala) néven egyesítették 1748-ban.

⁵ A *Guochao diangu*t mindkét dokumentum megfelelően megjelöli közvetlen forrásként.

A *Hua-Yi yiyu* első néhány szócikke az NCL *Ming* és *Qing*-kori kézírataiban

a *Hua-Yi yiyu* egyes részei, a preambuluma és a szószeredete is szerepelnek benne. Nem csoda tehát, hogy a *Guochao diangu*hoz hasonlóan az NCL mindkét kézíratos dokumentuma is csak a *Hua-Yi yiyu* ezen részeit tartalmazza, és egyikben sem szerepel a hivatalos dokumentumokból álló szövegrész, amelynek bemásolására már a *Guochao diangu* összeállítója, *Deng Shilong* sem vette a fáradságot.

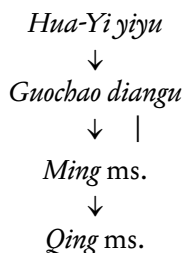
Az NCL kéziratok egyike a *Ming*, míg a másik a *Qing*-korból származik. Ez utóbbi a *Jingbu-xiao xue lei* 經部-小學類 (Klasszikusok – kisebb tanulmányok) címet viseli, és beszámol a cím és a szöveg közvetlen forrásáról, a híres császári irodalmi gyűjteményről, a *Qing*-kori *Siku quanshu* 四庫全書-ról is,⁶ melyből magát az itt említett címet is kölcsönözte. A *Qing*-kéziratot az teszi különlegessé, hogy a szövegen lévő pecsétek alapján szerzője *Li Wentian* 李文田 (1834–1895), a *Qing*-dinasztia kiemelkedő polihisztor tudósa és kalligráfusa, *Hanlin*-akadémikus volt, aki maga is foglalkozott a mongol korszakkal. *Li* neves akadémikusként nemcsak a *Mongolok titkos története* című, a mongol történetírás első és páratlan fontosságú, de akkoriban külföldön gyakorlatilag ismeretlen forrásához írt jegyzeteket és megjegyzéseket, hanem a *Guochao diangu* tartalmi javításaiért is felelős volt.⁷ Feltehetően ennek a tevékenységének az ideje lehetett e külön füzet összeállításának az ideje is, mivel azonban a *Guochao diangu*hoz tett javításainak időpontja e cikk szerzőjének számára nem volt elérhető, mindössze *Li Wentian* aktív időszakával tudjuk kikövetkeztetni a létrehozás időkeretét, ennek megfelelően a *Qing*-kézirat durva *terminus post quem* a 19. század második feleként, valószínűleg 1860 után határozható meg. A szövegből nem derül ki, hogy *Li* miért készítette ezt a másolatot. Tudós lévén hozzáférhetett

⁶ A *Qianlong* 乾隆 császár parancsára 1792-ben elkészült *Siku Quanshu* a valaha megjelent legnagyobb kínai könyvgyűjtemény, amelynek összeállítása nagyjából két évtizedet vett igénybe.

⁷ Pontosabban a *Pengxuan leiji* 蓬軒類記 fejezet utáni részekért. Ez az a rész, ahová a *Hua-Yi yiyu*-fejezet is tartozik (lásd *Xu Daling – Wang Tianyou* (szerk.): *Guochao diangu* 國朝典故. 1-2-3 (上-中-下). Peking University Press, 1993, 前言 [Előszó] p. 1.).

a korábbi változatokhoz (akár magához a *Ming*-kézirathoz is), így feltételezhető, hogy pusztán a gyakorlás kedvéért és a mongol történelmi és filológiai ismereteinek elmélyítése, vagy egyszerűen a már említett munkáihoz történő felkészülés céljából másolta le, esetleg praktikusnak tartotta a szószedetet külön is kezelni.

A *Ming*-kézirat ezzel szemben nem tartalmaz semmiféle utalást sem a másoló személyére, sem a másolás időpontjára. Az egyetlen *terminus post quem*, amelyet alkalmazhatunk, a *Guochao diangu* megjelenésének ideje, arról viszont, ahogy már korábban említettük, korlátozottak az ismereteink.⁸ A *Guochao diangu* fő változatának összeállítója, a fent említett *Deng Shilong* 1595-ben nyerte el a legmagasabb, *jinsbi* 進士 tudományos fokozatot, és csak feltételezhető, hogy a mű megjelenésére ez idő után kerülhetett sor. Azt sem tudni pontosan, hogy az itt tárgyalt *Ming*-kézirat ezután mennyivel készülhetett. A *Ming*-korra történő datálása az NCL katalógusában szerepel, és valószínűleg fizikai jellemzők alapján történt. Mint fentebb említettük, az egyetlen ok, ami miatt a két szöveg önálló forrássá válik, a pusztá kezelésük, mivel mindkettőt önállóan, különálló füzetekbe kötött művekként kezelték. Tartalmukat tekintve mindkét füzet voltaképpen célirányosan kiválasztva másol a forrásokból, a *Guochao diangu*ból, amely eredetileg ezzel éppen ellentétes eljárást követett, egyetlen összeállításba rendezve a korábbi idők önálló műveit (köztük a *Hua-Yi yiyu*) a *Ming*-korszak kezdetétől. Felületes ellenőrzés után a másolatok kronológiai mintázata a következőképpen vázolható fel:

3. Az NCL kéziratok

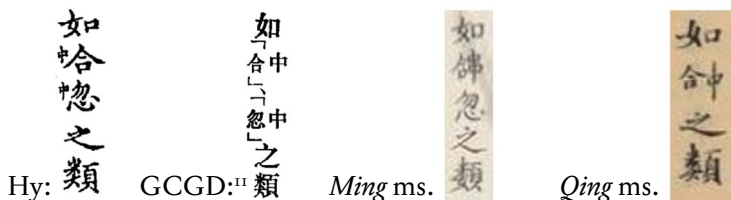
A *Ming*-kézirat 77 oldalából mindössze 31 oldal tartalmazza a szószedetet, a többi a bevezető. A *Qing*-kézirat 38 oldalból áll. A *Ming*-kézirat *in medias res* kezdődik, rövid hivatkozással forrására, a *Guochao diangu* 110. fejezetére (國朝典故一百一十). Ismert az a körülmény is, hogy a *Guochao diangu* a híres *Yongle dadian* 永樂大典 enciklopédiát, a kínai írásbeliség egyik legkiemelkedőbb szellemi vívmányát használta egyik forrásaként, és magát a *Hua-Yi yiyu* részt is onnan másolta bele. A *Ming*-kézirat első oldalán és a második oldalának első sorában a *Hua-Yi yiyu*ben szereplő, a diakriti-

⁸ A *Guochao diangu* *Deng Shili* által szerkesztett változata a legismertebb. Ugyan létezett egy korábbi kiadás *Zhu Dangmian* 朱當澗 szerkesztésében, amely 1543-ban jelent meg, de ennek példányai nagyon ritkák lévén általában ismeretlen volt még az írástudók körében is (lásd XU – WANG 1993, 點校說明 [A szöveg felülvizsgálatának leírása] p. 1.).

kus jelekre vonatkozó szabályokat másolja a szöveg. Már ennél a résznél is teljesen nyilvánvaló, hogy a másoló a *Hua-Yi yiyu* gondosan megtervezett és megvalósított diakritikus rendszerét⁹ vagy nem értette meg, vagy teljes mértékben figyelmen kívül hagyta az ott – általa is – leírtakat.

A *Qing*-kézirat fedőlapján fontos információk találhatóak. A cím: *Jingbu-xiao xue lei* 經部 – 小學類 (Klasszikusok – kisebb tanulmányok).¹⁰ Ez a besorolás a már említett *Siku quanshu* osztályozását követi. A címen kívül a következő olvasható: 明人輯國朝典故萃鈔出 'A *Guochao diangu Ming*-kiadásából másolva'. A következő két oldal azt is egyértelművé teszi, hogy egy másik művet, a *Siku quanshu zongmu tijaot* 四庫全書總目提要 (a *Siku quanshu*ban szereplő címek teljes bibliográfiai leírását tartalmazó munka, amelyet 1793-ban adtak ki a fő összeállítást kiegészítő műként) is használta a *Qing*-kézirat szerzője, mert ezen a két oldalon a *Hua-Yi yiyu* kivonata található, szó szerint átmásolva a *Siku quanshu zongmu tijaoból*. Továbbá, mivel tudjuk, hogy a *Guochao diangu* a *Yongle dadiant* használta a forrásként, a szövegváltozatok *stemma*jához hozzáadhatjuk ezt a közbenső állomást is. Érdekes módon mindkét NCL kéziratban csak a *Hua-Yi yiyu* kétnyelvű szöszedetei szerepelnek, annak ellenére, hogy a *Siku quanshu* előző fejezete nem más, mint a híres *Menggu yiyu* 蒙古譯語 [Mongol fordítás] (szintén a *Yongle dadiant*ből másolva), amely hasonló tartalma miatt akár ide is illett volna.

A *Ming*-kéziratban nemcsak, hogy normál méretben van írva az összes diakritikus – így a *Hua-Yi yiyu*ben alkalmazott szabályok szerint kisebb méretben írandó – karakter, hanem egyeseket a másoló még össze is vont az utánuk következő karakterrel, ami a kínai írásbeliségben ismeretlen írásjegyet eredményezett. A jelenség bemutatására elegendő egy példa:

A *Hua-Yi yiyu*-ben a diakritikus karakterek használatának leírására szereplő magyarázatok ide vonatkozó része (如_合合_中忽_中之類 'mint a 合_合忽_中 stb. esetében') hibátlanul átkerült a *Guochao diangu*ba.

A *Ming*-kéziratban azonban a dolgok rendkívüli fordulatot vettek. Az itteni (a kínai írásban ismeretlen) furcsa 𠂔 írásjegy két diakritikus 𠂔 karakter téves ösz-

⁹ A *Hua-Yi yiyu*-ben alkalmazott diakritikus karakterek használatának részletes leírását lásd Marian LEWICKI: *La langue mongole des transcriptions chinoises du XIVe siècle. Le Houa-yi yi-yu de 1389*. Travaux de la Société des Sciences et des lettres de Wrocław, Seria A, Nr. 29. Wrocław, 1949, 49–50.

¹⁰ A *Xiaoxue lei* címet a nyugati szakirodalomban gyakran lexikográfának fordítják.

¹¹ Munkám során csak a XU-WANG féle kiadáshoz (1993) volt hozzáférésem, és mivel ez a *Guochao diangu* kritikai kiadása, a korábbi kiadások adatai eltérhetnek az itt bemutatottaktól.

szevonásával alakult ki, amelyek eredetileg a függőleges irányú szövegben egymás alatt helyezkedtek el. Ezt a rejtvényt *Li Wentian* sem tudta megfejteni, azt hitte, hogy a diakritikus karakterek és a mellettük lévő írásjegyek egybetartoztak, így nála is a 合 és a 𠂇 furcsa kombinációja alakult ki.

Az ily módon elrontott bevezető után a *Ming*-kézirattal következő része érthetetlen módon a *Guochao diangu* előző (109.) fejezetével folytatódik, amely *Zhengde* császár (正德 1491–1521) történetét tartalmazza, de még ez a rész sincs teljes egészében az elejétől átmásolva, félbe van vágva, és csak a fejezet második fele szerepel a szövegben. Ennek a szokatlan szerkesztési módnak az okai jelenlegi ismereteink alapján megmagyarázhatatlanok. A *Hua-Yi yiyu* érdemi részét másoló rész is a fenti, jártasságbeli hiányról tanúskodó gyakorlatot követi, figyelmen kívül hagyva az összes diakritikus karakter szerepét, azokat normál méretű karakterekre cserélve. Bár a *Guochao diangu* nem hagyta figyelmen kívül a diakritikus karakterek használatát úgy, ahogy azt a két későbbi kézirat tette, de bármilyen pontosan helyezték is el ezeket a karaktereket az általuk módosított karakterek mellé, méretüket már akkor normál méretre változtatták, ami nagyban hozzájárulhatott ahhoz, hogy a két kézirat (és sok más későbbi változat) másoló teljes összevisszaságot csináljanak e tekintetben. Sőt, nemcsak a könnyen összetéveszthető diakritikus karaktereket másolták tévesen a későbbi írástudók: néha a már a *Guochao diangu*-ban is félremásolt karakterek torzultak tovább olyan változatokká, amelyekből az eredeti karakterek aligha következtethetők ki. A teljes szétesés figyelhető meg a Hy 20 esetében, ahol az eredeti szócikk: 地_𠂇合札兒 (kínai *di* 'föld, talaj'; mongol *be-zha-er=qajar* 'ua.')

地 𠂇 札 兒 Hy:	地 中 合 禮 兒 GCDG:	地 合 中 里 兒 Ming ms.	地 合 里 兒 Qing ms.
-------------------------	--------------------------------	-----------------------------------	------------------------------

Amint látjuk, a *zha* 札 karaktert tévedésből már a *Guochao diangu*-ban is *li* 禮-ként másolták be, és a diakritikus 𠂇 mérete is normál méretűre nőtt: 中. A *Ming*-kéziratban a *li* 禮-t egy hasonló kiejtésű karakterrel cserélték fel, míg 中 pozíciója az eredeti „tulajdonosától”, a *be* 合 karakter mellől a *li* 里 bal oldalára került. A *Qing*-kéziratból végül a diakritikus karakter teljesen el is tűnt.

Egy utolsó példa megmutatja, hogy nem feltétlenül a későbbi másolat a rosszabb. A *Hua-Yi yiyu* 734. címszava egyike volt azoknak, amelyek nem tartalmaztak diakritikus jeleket:¹² Hy 734 *fei ta-lu-hun* 肥塔魯渾 kínai 'zsír', amelynek emendált 塔_𠂇魯_𠂇渾 alakja egy mongol *taruqun* 'ua.' változatot rejt.¹³

¹² Ennek okairól és a lehetséges emendálási módokról lásd KURIBAYASHI Hitoshi: *Word- and Suffix-Index to Hua-yi Yi-yü based on the Romanized Transcription of L. Ligeti*, Center for Northeast Asian Studies, Tohoku University Monograph series No. 10, Sendai, 2003, v–vi.

¹³ KURIBAYASHI 2003, xi.

肥
塔
魯
渾
Hy:

肥
塔
魯
渾
GCDG:

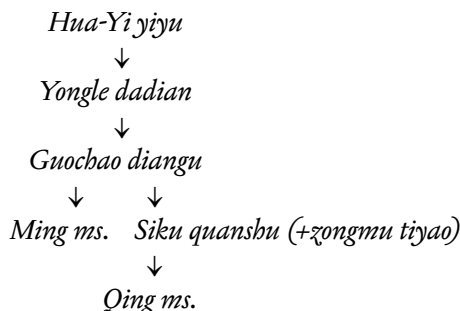
肥
塔
合
兒
Ming ms:

肥
塔
合
兒
刊
本
作
塔
魯
渾
Qing ms:

A *Guochao diangu* szöveg összekeverte a *bun* 渾 karaktert a *ze* 澤-vel, míg a *Ming*-kézirat tévesen a *lu* 魯 karaktert *be* 合-nek, a *bun* 渾 (vagy *ze* 澤) karaktert pedig *er* 兒-nek írta. Bár a *Qing*-kézirat szolgálja le a hibákat, *Li Wentian* javított a szövegen, odaírva mellé, hogy 刊本作塔魯渾 'a fanyomatos verzió szerint *ta-lu-bun*'. Ez és a *Qing*-kéziratban szereplő más hasonló megjegyzések és kiegészítések, amelyek fontosabb részei általában vörös tintával íródtak a másolat egyébként fekete tussal készült szövege mellé, azt bizonyítják, hogy *Li Wentian* ismerte az eredeti *Hua-Yi yiyu*, és bár ebben a kéziratban nem javították ki az összes szövegromlást, így is találunk benne megfelelő helyesbítéseket és gyakran történeti és filológiai magyarázatokat, amelyek sokat kijavítanak a *Qing*-szöveg egyébként igen sok hibája közül. *Li* hozzájárulása a kézirathoz azonban még ezekkel a tudós kommentárokkal is meglehetősen hiányosnak tűnik, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy ebben a témában korának egyik leghíresebb szakértője volt.

Noha a fenti példák sokat elárulnak ezeknek a dokumentumoknak a tudományos értékéről, azt is szem előtt kell tartanunk, hogy egy 19. századi másolat szerzőjétől nem várhatók el modern filológiai és nyelvészeti ismeretek, a *Ming*-kori másolóról nem is beszélve. Mindenesetre, ha valaki komolyan venné a dokumentumokban szereplő nyelvi adatokat, az könnyen téves következtetésekre juthatna. Ismerve több, a közelmúltban megjelent filológiai és nyelvtörténeti publikációt, megállapíthatjuk, hogy sajnos sok kortárs szerző (nyugati és ázsiai egyaránt) nincs tisztában a felhasznált források korlátaival, és ez gyakran megalapozatlan és erősen spekulatív rekonstrukciókat eredményez.

Végül a szövegek fenti vizsgálatát követően a korábban vázolt *stemma* az alábbiak szerint egészíthető ki:

4. Konklúzió

A szövegek vizsgálatából kiderül, hogy a legtöbb esetben a hasonló jellegű másolatok nem tekinthetők az eredetivel egyenértékű minőségű forrásnak. A modern filológiai gyakorlat sajnos hajlamos az írott forrásokban fellelhető információkat igen gyakran a névértékükön kezelni, a szövegkritikát elsősorban a tartalomra, és csak kisebb mértékben a tulajdonképpeni dokumentumok létrejöttének körülményeire összpontosítva, megfeledezve arról, hogy gyakran nem a megértés és az értelmezés volt a másolók célja, ezért a pontosság ezekben a szövegekben nem várható el. A szövegromlás ráadásul a tudományos hátterű másolók szövegeiben is megjelenik, mint itt *Li Wentian Qing*-kori kézírata esetében, ezért célszerű minél több változatot összehasonlítani, hogy a lehető legpontosabban lehessen rekonstruálni a dokumentumokban szereplő kétes eseteket.

Mindezek miatt fontos tehát leszögezni, hogy az ilyen típusú forrásokkal való munka során fokozott óvatossággal kell eljárniuk a kutatóknak, és csak a megfelelő szövegkritikán átesett, többszörösen ellenőrzött anyagot szabad felhasználni nyelvtörténeti rekonstrukciós célokra. Az összes rendelkezésre álló szöveg további kutatása és mélyebb elemzése a *Hua-Yi yiyu* olvasataival kapcsolatos kérdések tisztázásához vezethet, nagyban hozzájárulva a benne szereplő nyelvek történetére vonatkozó ismereteinkhez.

Bibliográfia

Elsődleges források

Ming-kori kézirat. Cím: 華夷譯語. Verzió: 明藍格鈔本. Book No. 05300-0059. Call No. 204.26 05300-0059. Hely: National Central Library, Tajpej; digitális másolat:

rbook.ncl.edu.tw/NCLSearch/Search/SearchDetail?item=4d57a0e5508d4a-ebb89c39da822f7799fDQwNzEyo&page=&whereString=&sourceWhereString=&SourceID=0&HasImage

Qing-kori kézirat. Cím: 華夷譯語. Verzió: 清李文田手鈔本. Book No. 00899. Call No. 110.1 00899. Hely: National Central Library, Tajpej; digitális másolat:

rbook.ncl.edu.tw/NCLSearch/Search/SearchDetail?item=9a8becc7940a4c-f2ad29d3c660b5006cfDcxNDk5o&page=&whereString=&sourceWhereString=&SourceID=0&HasImage=

Másodlagos források

- HAENISCH, E.: *Sino-Mongolische Dokumente vom ende des 14. Jabrbunderts*. Berlin, 1952.
- KURIBAYASHI, H.: *Word- and Suffix-Index to Hua-yi Yi-yü based on the Romanized Transcription of L. Ligeti*, Center for Northeast Asian Studies, Tohoku University Monograph series No. 10, Sendai, 2003.
- LEU, Tz. 呂姿玲 (szerk.): *Menggu xiangguan guji wenxian tulu 蒙古相關古籍文獻圖錄 Illustrated Catalogue of Ancient Mongolian Books and Documents*. Guojia tushuguan, Tajpej (Minguo 105.), 2016.
- LEWICKI, M.: *La langue mongole des transcriptions chinoises du XIVE siecle. Le Houa-yi yi-yu de 1389*. Travaux de la Societe des Sciences et des lettres de Wroclaw, Seria A, Nr. 29. Wroclaw, 1949.
- LEWICKI, M.: *La langue mongole des transcriptions chinoises du XIVE siecle. Le Houa-yi yi-yu de 1389. II. Vocabulaire-index*. Travaux de la Société des Sciences et des lettres de Wroclaw, Seria A, Nr. 60. Wroclaw, 1959.
- LIGETI, L.: *Pièces de chancellerie en transcription chinoise*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 170 p. (Monumenta linguae Mongolicae collecta III.)
- RACHEWILTZ, I.–Rybatzki, V.: *Introduction to Altaic Philology: Turkic, Mongolian, Manchu*. Brill, 2010
- XU, D. – WANG, T. (szerk.): *Guochao diangu 國朝典故. 1-2-3 (上-中-下)*. Peking, University Press, 1993.

Rezümé

A tajpeji Nemzeti Központi Könyvtár (National Central Library, 國家圖書館) két olyan Hua-Yi yiyu 華夷譯語 (Kínai-barbár fordítás; Hy) kéziratot őriz, amelyek szinte ismeretlenek a tudományos közönség számára. Mindkét dokumentum külön füzetbe kötött példány, ami indirekt módon mutatja a könyvtár abbéli álláspontját, hogy azokat önálló művekként kell számontartani, és első ránézésre valóban úgy néznek ki, mint amelyek megérdemlik, hogy ekként kezeljék őket. A tartalmukat alaposabban szemügyre véve azonban kiderül, hogy eredetiségükkel más a helyzet: a dokumentumok olyan másolatoknak tűnnek, amelyek inkább oktatási vagy gyakorlási célból keletkeztek.

Kulcsszavak: szövegkritika, Hua-Yi yiyu, kínai–mongol szójegyzék, Ming-dinasztia, Qing-dinasztia, kínai filológia

Abstract

The Limits of Use of Sources. A Case Study of Textual Criticism for Two Chinese Manuscripts

The National Central Library (國家圖書館) in Taipei conserves two Hua-Yi yiyu (華夷譯語) manuscripts almost unknown to the academic public. They are bound in separate book-let format justifying the library's view considering them independent documents, and they, indeed, look like ones deserving being treated as such in their own right. After taking a closer glance at their contents, however, one will find that their originality is another matter: the documents appear like ones copied as educational or intellectual practice.

Keywords: textual criticism, Hua-Yi yiyu, Sino-Mongolian glossary, Ming dynasty, Qing dynasty, Chinese philology